

INDEPENDENȚA DE STAT DIN 1877 IN CONȘTIINȚA POPORULUI ROMÂN

de col. CONSTANTIN CĂZANIȘTEANU

În istoria românilor începuturile luptei pentru neatîrnare se confundă cu însăși apariția statelor feudale, cele dintîi creații politice ale poporului nostru. De la primele formațiuni semnalate în Transilvania la hotarul dintre secolele IX-X — voievodatele lui Meșumorut, Glod, Gelu și Julia — și pînă la statele feudale ale Țării Românești și Moldovei constituite din sec. al XIV-lea, întregul proces de încheiere a structurilor politice a coincis cu efortul de emancipare de sub stăpînirile străine, care s-au întins succesiv peste spațiul locuit de poporul român. Ca stîncile acoperite o clipă de valuri, dar care se înalță apoi semețe peste spuma apei risipite, românii au rămas statornici în pămîntul pe care s-au plămădit ca popor și, fie covîrșiți vremelnice de puterea vrăjmașului, fie biruitori, ei au păstrat în mîini pe cît de curajoase, pe atît de hotărîte, steagul cel sacru al independenței țării lor.

*
* *

Aflat într-o zonă de concurență a politicii de expansiune a marilor imperii vecine — otoman, habsburgic, țarist — poporul român s-a găsit în repetate rînduri în primejdie de a-și vedea cuprins, în hotarele acestor imperii, pămîntul său strămoșesc. Țările române au figurat în nenumărate proiecte de împărțire sau de anexiune, servind adesea drept compensații teritoriale pentru diverse combinații diplomatice imaginare în cancelariile marilor puteri europene. A fost nevoie de o mare dibăcie politică, a fost nevoie de o luptă îndelungată, dar mai presus de orice de credința în dreptatea cauzei pe care o apăra, pentru ca poporul român să sfîrșească prin a ieși învingător din toate aceste teribile încercări.

Rîvnită mai mult ca orice, cîștigată la capătul unor înverșunate confruntări armate și politice purtate aproape cinci secole, independența proclamată și apoi consfințită în urma războiului din anii 1877—1878 a rămas, de atunci și pînă astăzi, ceea ce a reprezentat dealtminteri din totdeauna, bunul cel mai de preț al poporului român, sau, așa cum o definea pe cît de succint pe atît de pătrunzător Mihail Eminescu : „sumă a vieții noastre istorice“. Este un adevăr general că în conștiința oricărui popor marile momente ale istoriei sale naționale, sedimentate de-a lungul timpului, capătă valoarea unor permanențe ale căror multiple valențe — întocmai ca fațetele unui diamant luminate succesiv — primesc înțelesuri noi în funcție de situațiile istorice cu care este confruntat acel popor. Privită din acest unghi de vedere, independența cîștigată în anul 1877 n-a rămas un episod închis în paginile cărților de istorie, pentru că istoria însăși, prin vitregiile ei, a chemat mereu în amintirea poporului român singele vărsat în 1877—1878.

Mai întâi, pentru că independența, proclamată acum aproape un secol, deși a încununat o îndelungată luptă împotriva diversilor invadatori sau ocupanți străini, nu era și nu putea fi un punct final. Dincolo de recunoașterea unui statut juridic pe plan internațional, se punea problema conținutului real al acestei independențe nou dobândite.

Latura economică a independenței se impunea ca problema care reclama cea mai grabnică soluționare. Necesitatea de a da un fundament material independenței naționale a stat la baza unui întreg curent de gândire economică, care sublinia relația strânsă dintre soliditatea economiei naționale și neatrănarea țării.

La câțiva ani de la proclamarea independenței — deci de la ieșirea din sistemul vamal al Imperiului otoman care stîngherea dezvoltarea unei industrii naționale — economistul P. S. Aurelian scria : „Sîntem țară independentă, cu alte cuvinte putem lucra potrivit cu nevoile noastre... Cred că a venit timpul să ne-o spunem nouă și Europei, cu toată deferența ce-i datorim, că nu mai putem viețui sub regimul economic sub care am trăit pînă acum“ ; și conchidea : „...existența României nu va fi asigurată pre cît timp pe lângă independința politică nu va cuceri și independința economică...“¹. Aceași idee a strînsei asociații dintre economic și politic în consolidarea independenței se întîlnește și la Mihail Kogălniceanu, care sublinia în fața parlamentului necesitatea lărgirii independenței dobîndite în 1877 : „Țara aceasta trebuie să aibă odată suveranitatea și a intereselor ei economice ; ea ține să fie stăpînă la ea acasă, să arate că și ea are puterea ei, și că nu are nevoie să cerșească nici tratate, nici convenții“².

Dezideratul exprimat de gînditorii înaintați ai burgheziei nu putea să-și găsească însă împlinire integrală în cadrul statului capitalist și de aceea obținerea independenței economice autentice avea să devină unul din obiectivele politicii economice a României din etapa construcției și revoluției socialiste.

Independența cîștigată la 1877 s-a păstrat vie în conștiința poporului român și pentru altceva : smulsă prin arme, neatrănarea a trebuit să fie mereu apărută împotriva tendințelor de dominație și expansiune ale marilor puteri. Obiectiv constant al politicii externe românești, independența apărea deopotrivă conducătorului politic înaintat și cetățeanului de rînd acel atribut fundamental al existenței naționale care — primejduit mereu de vrăjmași — reclama cheltuirea unei mari inteligențe politice pentru a-l salvagarda. Așa se explică de ce de la lider la omul simplu, de la textul politic la cel beletristic, de la știință la artă, independența de stat este mereu prezentă. Fundamentată ca obiectiv al diplomației, urmărită în evoluția ei istorică, justificată prin cercetări erudite de istorie, etnologie, economie etc., tratată ca temă literară, întruchipată în artele plastice, cîntată în opere muzicale, neatrănarea a fost simțită de popor ca acel dat unic pentru care nici jertfa vieții nu este prea mult.

Rezonanța de masă a conceptului de independență i-a asigurat importanța ei covârșitoare ca instrument de acțiune politică în lupta de emancipare națională și socială. Așa cum se sublinia în ziarul muncitoresc „Lumea nouă“ din anul 1900, sub semnătura lui Iosif Nădejde, dobîndirea neatrănării prezintă o însemnătate cu atît mai mare cu cît nu era vorba „numai de proclamarea independenței politice, ci și de liberarea poporului românesc din întunericul în care ne ținușe veacuri întregi barbaria turcească“³.

Independența a devenit astfel un obiectiv de bază în programul tuturor forțelor, mișcărilor, grupărilor și partidelor politice progresiste sau revoluționare de la noi. Tocmai de aceea pentru mișcarea muncitorească și socialistă, pentru Partidul Comunist Român, preluarea și ducerea mai departe a idealului neatrănării s-a constituit într-o

¹ *Apărarea patriei, a independenței și suveranității naționale*, Edit. Politică, București, 1975, p. 107.

² Mihail Kogălniceanu, *Texte social-politice alese*, Edit. Politică, București, 1967, p. 360.

³ „Lumea nouă“, an. VI, seria a III-a, nr. 43 din 7 mai 1900.

sarcină permanentă de primă importanță, caracteristică întregului efort politic de eliberare. Independența a devenit simbolul mobilizator al tuturor energiilor pentru continuarea luptei în vederea desăvîrșirii unității de stat și deopotrivă pentru salvagardarea intereselor naționale ale țării, ori de câte ori au fost amenințate sau lezate.

De pe pozițiile patriotismului adevărat, ziarul „România muncitoare” scria în preajma izbucnirii primului război mondial: „În așteptarea viitoarelor timpuri de pace și bună înțelegere internațională, noi trebuie să ne apărăm cu arma în mână integritatea și independența țării noastre”⁴. Două decenii mai târziu, cînd „Drang nach Süd-Osten”-ul nazist amenința independența României, Partidul Comunist Român, făcîndu-se interpretul sentimentelor poporului român și continuatorul unei tradiții de glorie, declara în chip răspicat: „Noi, comuniștii, sîntem gata să apărăm cu arma în mână independența României, dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război național de apărare contra imperialismului fascist”. Aceași idee a apărării suveranității și integrității străbate și platforma-program a C.C. al P.C.R. din septembrie 1941 intitulată: *Lupta poporului român pentru libertate și independență națională*.

Dacă amintirea luptelor de la Grivița, Rahova și Smîrdan însuflețise pe luptătorii de la Mărășești, Mărăști și Oituz sau pe ostașii zilelor insurecției și ale eliberării părții de nord a Transilvaniei de trupele hitleristo-hortiste, ideea independenței în numele căreia aceștia se jertfiseră a animat și călăuzit acele fapte politice care — în fruntea maselor — au decis la 1 Decembrie 1918 unirea Transilvaniei cu România, iar la 23 August 1944 întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și alăturarea României la coaliția anti-hitleristă. Adunarea națională de la Alba Iulia vedea în relizarea unirii depline victoria independenței și libertății, după cum Circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie 1941, prin care se trasau obiectivele luptei pentru eliberare a poporului român, stabilea că: „Sarcina și răspunderea istorică a Partidului Comunist din România față de poporul român constă în organizarea luptei... pentru România liberă și independentă”⁵.

Prezență vie în conștiința poporului român, independența i-a fost întotdeauna călăuză de-a lungul istoriei sale. Forța ei a găsit potențe noi ori de câte ori conjuncturi politice defavorabile au pus-o în primejdie. Nicolae Iorga, marele istoric căruia-i datorăm atîtea din temeinicile cercetări consacrate luptei românilor pentru neatîrnare, scria, la cîteva zile de la izbucnirea celui de al doilea război mondial, cînd teoria „Lebensraum”-ului părea să-și găsească împlinirea prin formidabila mașină de război hitleristă: „Reapare, în forma cea mai crudă, vechea teorie că statele mici n-au dreptul la independență, că ele cad în spații vitale și se pot mărgeni pe hartă ca să se știe în al căruia din statele mari trebuie să cadă... Dar, după biruința principiului național, statele cît de mici, sînt națiuni. Iar națiunile sînt o formă organică a umanității. Nici o metodă nu le poate nimici, cum ele nu sînt rezultate din exercițiul nici unei metode. Ele sînt născute, iar nu făcute”⁶.

Secole de-a rîndul poporul român a luptat pentru a trăi independent. După 1877 roadele independenței cîștigale au trebuit a fi apărate împotriva urzelilor dușmane. În fiecare din aceste mari etape istorice voința de libertate s-a dovedit a fi un factor fundamental al conștiinței politice a poporului român. Sintetizînd această experiență pe cît de dură, pe atît de sublimă a istoriei noastre, Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism a formulat un adevăr de valoare universală: „...jugul asupririi străine poate frîna sau

⁴ „România muncitoare”, an. VIII, nr. 79 din 11 octombrie 1912.

⁵ *Apărarea patriei, a independenței și suveranității naționale*, Edit. Politică, București, 1975, p. 196—197.

⁶ „Neamul românesc”, an. XXXIV, nr. 199 din 9 septembrie 1939.

⁷ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Edit. Politică, București, 1975, p. 30.

întîrzie pentru un timp evoluția unui popor, dar nu poate împiedica realizarea aspirațiilor sale legitime — cucerirea libertății și unității, asigurarea progresului social, dacă el este hotărît să lupte pînă la capăt cu fermitate și eroism. Experiența istorică arată că nimic și nimeni nu poate anihila acțiunea inexorabilă a legilor dezvoltării sociale“.

L'INDÉPENDANCE D'ÉTAT DE 1877 DANS LA CONSCIENCE DU PEUPLE ROUMAIN

R é s u m é

L'idée d'indépendance nationale, qui est présente constamment dans la pensée, l'aspiration et la lutte pour la liberté et le progrès de notre peuple, est devenue, après l'acte solennel de la proclamation absolue de l'indépendance, le 9 mai 1877, un objectif essentiel dans la conscience de toute la nation, un but permanent de la collectivité roumaine.

L'idéal de la lutte pour la conservation, la défense et la consolidation de l'indépendance de la Roumanie — au plan politique, économique, militaire et aussi dans d'autres directions — a constitué pour les forces, mouvements et tendances révolutionnaires, démocratiques, progressistes, avancées de la vie de notre société, un soutien essentiel des aspirations de celles-ci, couronné tout le long du siècle par la réalisation de certains actes historique fondamentaux, par leur légitimité envers les destinées du peuple roumain : le parachèvement de l'état national roumain unitaire par l'union de la Transylvanie à la Roumanie, le 1-er décembre 1918 et la victoire de l'insurrection nationale armée antifasciste et antitimpérialiste du 23 Août 1944.